

Кућа архитекте Милана Злоковића

The House of Milan Zloković, an Architect

Завод за заштиту споменика културе града Београда
Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade

ИЗГЛЕД ИЗ ПРЕСТОЛОНАСЛЕДНИКОВЕ УЛИЦЕ

Изглед из улице Интернационалних бригада / View from Internacionalnih brigada Street

ИЗГЛЕД ИЗ НОВЕ УЛИЦЕ

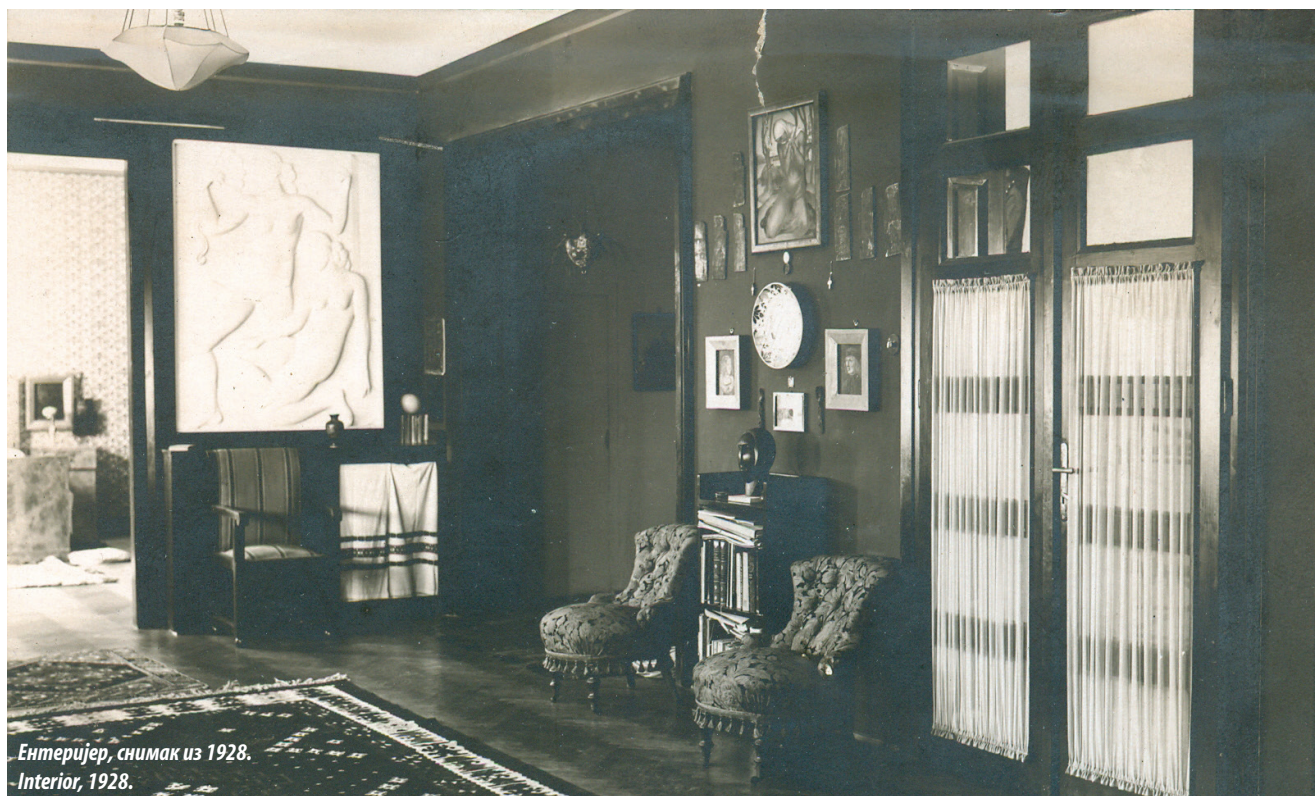
Изглед из улице Јанка Веселиновића / View from Janka Veselinovića Street

Кућа архитекте Милана Злоковића

Интернационалних бригада 76

Културно добро

Ентеријер, снимак из 1928.
Interior, 1928.

У кући на Котеж Неимару архитект Милан Злоковић (1898–1965) провео је скоро цео свој радни век. Рођен и школован у Трсту и Грацу, након завршетка студија архитектуре у Београду 1921. године, усавршавао се у Паризу. У Београд се вратио после две године и постао је асистент, а касније и професор на Архитектонском факултету. Породичну кућу подигао је 1928, исте године кад с колегама Б. Којићем, Ј. Дубовијем и Д. Бабићем оснива Групу архитеката модерног правца (ГАМП). Након одустајања од првобитне локације за кућу у Професорској колонији, прихватио је предлог да је изгради на Неимару, на плацу суседно од плаца свог пријатеља, грађевинског предузимача Јосифа Шојата, са којим је често сарађивао. На углу Ранкеове и Браничевске Злоковић је неколико претходних година

живео, пројектовао и изводио објекте у околини. У овом крају града су двадесетих година XX века и други истакнути архитекти пројектовали своје куће (Д. М. Леко, Којић, Тадић, Борисављевић, Корунковић).

Сужен и трапезаст плац за изградњу куће био је на неповољном, нагнутом терену ка Улици Јанка Веселиновића (раније Нова улица), на оштром углу са Интернационалних бригада (у време изградње Престолонаследникова улица бр. 66). За изградњу куће подигао је кредит од Хипотекарне банке. Први пројекат куће је израдио априла 1927. године. Планирао је вилу са стилизованом архитектонском пластиком и рељефном декорацијом између прозора, са соклем од ломљеног камена и четворосливним кровом. Кућа је грађена од јула 1927. до децембра 1928. године, на основу другог, потпуно измењеног

пројекта из септембра-октобра месеца, на којем је Злоковић први пут применио своје модернистичке идеје, али и утицаје традиционалне приморске куће медитеранског подручја, посебно у избору равних кровова. У измењеном пројекту архитекта је увео принцип економичности и рационалне искоришћености простора, па се асиметричност јавила као последица, како у распореду унутрашњег простора тако и на фасадама; у чистој кубичној форми, позицијама отвора, али и позицији рељефне декорације. Изграђена је прва приватна модерна кућа у Београду, кубичне форме и с једва приметном декорацијом. По кубичности, геометризму, асиметрији, динамизму и масивним волуменима с равним кровом, истицала се у амбијенту приземних и једносратних, претежно академски обликованих вила косих кровова. Испоставило се да су угаона позиција и нагиб терена били прави изазов за архитекту, који је те неповољности искористио и превазишао постављањем двотрактне основе и формирањем каскадне дводелне куће, горње и доње. У оба сегмента применио је *слободни план* архитекте Адолфа Лоса, по коме облик произлази из намене. Кућа је једносратна из горње улице, док из доње има два спрата. У сутерену, према Јанка Веселиновића, смештен је мањи једнособан стан, првобитно пословни простор – биро, у приземљу петособан, а на спрату је трособан с пространим терасом. Првобитна идеја архитекте је била да породица станује у два нивоа. У приземљу су велики салон и трпезарија, који се протежу целом дужином чела зграде, затим радна и родитељска спаваћа соба, а на спрату су се налазиле

Милан Злоковић испред куће, поглед из Улице Јанка Веселиновића, 1928.
Milan Zloković in front of the house, view from Janka Veselinovića Street, 1928

спаваће и радне собе с мокрим чворовима, али како је требало да отплати кредит за кућу, од горњих просторија су одмах формиране две стамбене јединице за издавање, а породица је живела у приземљу.

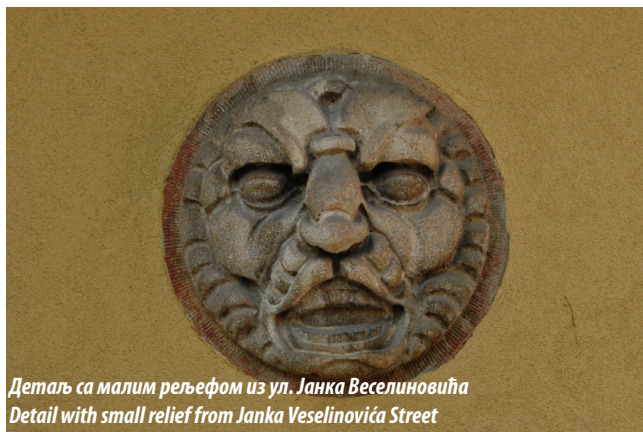
Архитект је полазећи од геометрије парцеле преклопио две тродимензионалне геометријске структуре, готово безорнаменталне и избалансиране кубичне форме, што се манифестује динамичношћу и вишеструким каскадама из разних перспектива из обе улице и са самог угла, а посебно је карактеристична доња визура из Улице Јанка Веселиновића. Оригинално решење основе куће и каскадни облици стереометријске структуре уравнотежених пропорција, којима је мајсторски објекат прилагођен структури тла, проистекли су из решавања потреба и намене унутрашњег простора и применом тзв. *слободног плана* и принципа модернизма архитектуре интернационалног стила и Адолфа Лоса.

Кућа је грађена од опеке, с масивним међуспратним конструкцијама од армираних *хербст* префабрикованих бетонских гредица, што је била инжењерска иновација. Степенице су израђене од армираног бетона са облогом од вештачког камена, кровна конструкција је дрвена, а кров је покривен лимом. Први пут је примењена и технолошка метода термо и хидро изолације у изградњи равних кровова-тераса у Београду и Србији. Фасаде од вештачког камена и племенитог малтера су потпуно прочишћене (са изузетком два уметнута рељефа) и имају функционалан распоред отвора. У приземној зони у Улици Јанка Веселиновића отвори су широки и залучени, у складу с праксом у Злоковићевој раној фази пројектовања. У плану основе куће, као и на фасади из Улице Јанка Веселиновића, истакнута је позиција средишње просторије салона, груписањем и уоквиривањем њених прозора. Геометрији доприносе једноставне

хоризонтале међуспратних и кровних венаца, али и једноставна и строго геометријска ограда терасе на првом спрату. Разуђен угаони фронт куће је без отвора, на обе фасаде примењени су и архитравни и залучени отвори, а на фасади из горње улице прозори су различитих пропорција. Архитект је за ову кућу пројектовао посебан тип прозора, вертикално-клизни с контрастроговима, који се налази у свим главним просторијама, истих је димензија и у пропорцијама златног пресека. На споредним фасадама су мањи прозори, али изведени димензионално из овог основног. Овај тип прозора је Злоковић применио касније на неким својим јавним објектима.

Занимљив је контраст тихих равних фасада ове куће и уметнутих рељефа у слепим прозорским пољима између прозора другог спрата на фасади ка Улици Јанка Веселиновића, који чине једину спољну декорацију. Два плитка рељефа с представама *Свирача* и *Плесачица*, изведена су у стилу модерног европског декоративног стила ар декоа. То је дводелна композиција, постављена асиметрично у односу на површину фасаде. Аутор рељефа у вештачком камену је скулптор Сретен Стојановић, који се школовао у Бечу и Паризу. Плитки рељефи имају модернистички стилизовану форму, а фигуре су благо моделоване. У првој сцени приказане су две младе наге женске фигуре које играју, обе с косом подигнутом и уплетеном у ниску пунђу. Обе су у живом покрету – стојећа фигура полусавијених колена и раширених руку држи лепезу, док је друга у полуклећећем ставу. Обе су окренуте ка *Свирачима* на другом рељефу, представљеним у виду две младе наге мушке фигуре које свирају седећи прекрштених ногу – један с флаутом/фрулом, а други с малом хармоником (*бандонеон*). На оба рељефа се појављује динамични елемент који наглашава покрет, драперија која вијори. Још један детаљ упућује на потребу архитекте да оживи сећање на живот у Италији – мањи рељефни медаљон са главом лава уграђен је у средишњи део фасаде приземља у Јанка Веселиновића.

Милан Злоковић је фотографијама своје куће из различитих углова указао на ликовне и геометријске ефекте ове архитектуре, посебно са угла двеју улица, одакле се најбоље истиче динамичност форме, односно различит изглед куће из различитих перспектива. Ове фотографије је изложио на Првом салону архитектуре у павилјону „Цвијета Зузорић“, који је група ГАМП организовала јуна 1929. године и тако архитектуру своје породичне куће представио јавности. Ово су ретке уметничке фотографије приватне куће у српском модернизму. Богата заоставштина архитекте Милана Злоковића, очувана у овој кући – коју чине пројекти, цртежи, фотографије реализованих пројеката и бројни акварели које је радио упоредо с пројектовањем – у наредном периоду формирала је Легат Музеја града Београда.

Детаљ са малим рељефом из ул. Јанка Веселиновића
Detail with small relief from Janka Veselinovića Street

Кућа архитекте Милана Злоковића, која у хронолошком смислу и по свеобухватности одлика и метода представља зачетак модернистичког покрета у српској међуратној архитектури, као тип виле за индивидуално становање у овом градском подручју, дала је подстрек пројектима модерне архитектуре других архитеката. Због посебних културно-историјских и архитектонско-урбанистичких вредности, али и квалитета који унапређују амбијенталне вредности простора, утврђена је за културно добро 1992. године (*Службени лист града Београда*, бр. 26/92).

Литература:

- Благојевић, Љ. (2002), *Модерна кућа у Београду 1920–1941*, Београд: 40–43.
 Благојевић, Љ. (2003), *Modernism in Serbia : The Elusive Margins of Belgrade Architecture 1919–1941*, London: 25–31, 35, 41, 46, 50, 198–201.
 Vogunović, S. G. (2005), *Arhitektonska enciklopedija Beograda XIX i XX veka*, 2, Beograd: 1141–1150.
 Благојевић, Љ. (2015), *Itinerari: moderna i Mediteran : tragovima arhitekata Nikole Dobrovića i Milana Zlokovića*, Beograd: 36–37.
 Ђурђевић, М. (1991), Живот и дело архитекте Милана Злоковића (1898–1965), ГГБ XXXVIII (Београд): 145–168.
 Маневић, З. (1976), Злоковићев пут у модернизам, *Годишњак града Београда* (ГГБ XXIII (Београд): 287–298.
 Маневић, З. (1989), *Архитект Милан Злоковић*, Београд.
 Маневић, З. (ур.) (2008), *Злоковић Милан*, у: Лексикон неимара, Београд: Грађевинска књига: 137–153.
 Милашиновић-Марић, Б. (2002), *Водич кроз модерну архитектуру Београда*, Београд: 100.
 Перовић, М. (2003), *Српска архитектура XX века: од историцизма до другог модернизма*, Београд: 84–87.
 Просен, М. (2014), *Ар деко у српској архитектури*, докторска дисертација, Филозофски факултет, Одељење историје уметности, Београд: 123–124, 188–189, 505, 584–587.

The House of Milan Zloković, an Architect

76 Internacionalnih Brigada Street

A cultural property

Изглед куће из ул. Интернационалних бригада
View from Internacionalnih brigada Street

Architect Milan Zloković (1898–1965) spent almost his entire working life in the house at Kotež Neimar. He was born and studied in Trieste and Graz. After finishing architectural studies in Belgrade in 1921, he received further education in Paris. He returned to Belgrade two years later and became an assistant, and later a professor at the Faculty of Architecture. He built his family home in 1928, the same year when he founded the Group of Modernist Architects with his colleagues B. Kojić, J. Dubovy and D. Babić. After giving up on the original location of the house at the Professors' Colony, he accepted the proposal to build it at Neimar, on the

plot next to the plot of his friend, construction contractor Josif Šojat, with whom he often collaborated. Zloković had lived at the corner of Rankeova and Baničevska streets for several years prior, at the same time designing and building facilities in the surroundings. Other renowned architects (D. M. Leko, Kojić, Tadić, Borisavljević, Korunović) also designed their homes in this part of the city in the 1920s.

The narrow trapezoid plot he had at his disposal for constructing a house was on unfavourable terrain, sloping towards Janka Veselinovića Street (previously Nova Ulica), on a sharp corner with Internacionalnih Brigada

Street (at the time of construction, 66 Prestolonaslednikova Street). He took out a loan for the construction from Hipotekarna Banka (Mortgage Bank). He drafted the first design of the house in April 1927. He had planned a villa with stylized architectural sculptures and relief decorations between windows, with broken stone skirting and a four-pitch roof. The house was built between July 1927 and December 1928 based on another, completely altered design made in September and October, in which Zloković for the first time implemented his modernist ideas, as well as the influences of the traditional seaside house in the Mediterranean, particularly seen in the selection of flat roofs. In the altered design, the architect introduced the principles of frugality and rational use of space, thus asymmetry occurred as a consequence, both in terms of the distribution of the interior and on the façades; in its pure cubic form, positions of apertures, and the position of relief decorations. The first private modernist house in Belgrade was constructed with barely noticeable decorations. With its cubic form, geometrism, asymmetry, dynamism and mass composition with a flat roof, it was prominent in surroundings of single-level and one-storey villas with sloping roofs, predominantly built in academic style. It was revealed that the angular position and slope of the terrain were a true challenge for the architect, who used and overcame those unfavourable elements by placing a two-track foundation and creating a cascade house with two parts – upper and lower. In both segments he applied the *Raumplan* of architect Adolf Loos, according to which the form stems from the purpose. The house has one storey on the upper street and two storeys on the lower street. In the part close to Janka Veselinovića Street, there is a small one-bedroom apartment in the basement – previously business rooms (office); the ground level has a five-bedroom apartment, and the storey above has three bedrooms and a spacious balcony. The architect's original idea was for his entire family to live on two levels. On the ground floor there is a large lounge and dining room, which span the entire length of the face of the building, along with a study and parents' bedroom; on the first storey there had been bedrooms and study rooms with bathrooms, but since he had to repay the loan for the house, the upper rooms were immediately transformed into two housing units for renting, while the family lived on the ground floor.

Based on the geometry of the plot, the architect overlapped two tri-dimensional geometric structures, with practically no ornaments and with a balanced cubic form, as manifested by its dynamic nature and multiple cascades from various perspectives from both streets, and from the street corner itself, with the lower view from Janka Veselinovića Street being particularly striking. The original solution of the house's foundation and the cascade forms of stereometric structure with balanced proportions, which masterfully adjust the building to the structure of the terrain, was

Релјеф са представом Свирача
Relief with representation of the Musicians

made to resolve the needs and purpose of the interior and stemmed from the *Raumplan* and principles of modernist architecture of the international style and of Adolf Loos.

The house was made of brick, with massive floors made of prefabricated reinforced concrete *herbst* beams, which was an innovation in engineering. The stairs were made of reinforced concrete with an artificial stone veneer, the roof construction was made of wood, and the roof was covered with tin. The technological method of thermal insulation and waterproofing in the construction of flat roofs-balconies was used for the first time in Belgrade and Serbia. Façades made of artificial stone and refined mortar are completely clear (with the exception of two reliefs) and the apertures are functionally distributed. In the ground floor area facing Janka Veselinovića Street, the apertures are wide and arched, according to the

Релјеф са представом Плесачица
Relief with representation of the Dancers

practice in Zloković's earlier designing stage. The plan of the foundation of the house, and the façade at Janka Veselinovića Street accentuate the position of the central room – lounge, through the grouping and framing of its windows. The geometry is contributed by simple horizontal cornices between floors and at the roof, as well as by the strictly geometric fence of the first-storey balcony. The jagged angular front of the house has no apertures. Both façades have architrave and arched apertures, while the façade at the upper street has windows with differing proportions. The architect designed a special type of window for this house, a vertical sliding window with counterweights, which can be found in all main rooms, and whose dimensions and proportions adhere to the golden ratio. The side façades have smaller windows, though they are dimensionally based on the primary window type. Zloković would go on to use this type of window

on some of his public structures as well.

It is interesting to note the contrast of clear flat façades of this house and the reliefs inserted in blind windows between the second-storey windows on the façade at Janka Veselinovića Street, which are the only external decoration. Two shallow reliefs representing *Musicians* and *Dancers* were created in the modern European style of decoration – Art Deco. It is a two-part composition, placed asymmetrically in relation to the surface of the façade. The author of the artificial stone reliefs was sculptor Sreten Stojanović, who studied in Vienna and Paris. The form of the shallow reliefs is stylized in modernist fashion, and the figures are mildly modelled. The first scene shows two nude female figures dancing, both with their hair raised in a low bun. Both are moving lively – the standing figure with half-bent knees and spread out arms holding a fan, while the other is half-kneeling. Both of them are facing the Musicians on the second relief, represented as two young nude male figures playing while sitting with their legs crossed – one with a flute, and the other with a small accordion (bandoneon). Both reliefs feature a dynamic element emphasizing movement – fluttering drapery. Another small detail indicating the architect's need to bring to life his memory of life in Italy is the small relief medallion with a lion's head, inserted in the middle part of the façade of the ground floor facing Janka Veselinovića Street.

On photographs of his house he took from various angles, Milan Zloković showcased the artistic and geometric effect of this structure, especially from the corner of the two streets, from where the dynamic nature of the form is best seen – the different appearance of the house from different perspectives. He presented these photographs at the First Salon of Architecture at "Cvijeta Zuzorić Art Pavilion", organized by the Group of Modernist Architects in June 1929, thus presenting the architecture of his family home to the public. These are rare artistic photographs of a private house in Serbian modernism. The rich heritage that architect Milan Zloković preserved in this house – consisting of designs, drawings, photographs of executed designs and numerous aquarelles he made alongside his designs – formed the Legacy of the Belgrade City Museum in the period that followed.

Architect Milan Zloković's house, which represents the beginning of the modernist movement in Serbian interwar architecture, both in terms of chronology and the comprehensive features and methods used, as a villa for individual life in this area of the city, encouraged modernist architectural designs of other architects as well. Due to its specific values for culture, history, architecture and urban planning, but also to the qualities that enhance the environmental value of the area, it was designated as a cultural monument in 1992 (the *Official Gazette of the City of Belgrade*, No. 26/92).

References:

- Blagojević, Lj. (2002), *Moderna kuća u Beogradu 1920–1941*, Belgrade: 40–43.
- Blagojević, Lj. (2003), *Modernism in Serbia: The Elusive Margins of Belgrade Architecture 1919–1941*, London: 25–31, 35, 41, 46, 50, 198–201.
- Bogunović, S. G. (2005), *Arhitektonska enciklopedija Beograda XIX i XX veka*, 2, Belgrade: 1141–1150.
- Blagojević, Lj. (2015), *Itinerari: moderna i Mediteran: tragovima arhitekata Nikole Dobrovića and Milana Zlokovića*, Belgrade: 36–37.
- Đurđević, M. (1991), *Život i delo arhitekta Milana Zlokovića (1898–1965)*, Yearbook of the City of Belgrade XXXVIII (Belgrade): 145–168.
- Maneвиć, Z. (1976), *Zlokovićev put u modernizam*, Yearbook of the City of Belgrade XXIII (Belgrade): 287–298.
- Maneвиć, Z. (1989), *Arhitekt Milan Zloković*, Belgrade.
- Maneвиć, Z. (ed.) (2008), entry *Zloković Milan*, in: *Leksikon neimara*, Belgrade: Građevinska knjiga: 137–153.
- Milašinović-Marić, B. (2002), *Vodič kroz modernu arhitekturu Beograda*, Belgrade: 100.
- Perović, M. (2003), *Srpska arhitektura XX veka: od istoricizma do drugog modernizma*, Belgrade: 84–87.
- Prosen, M. (2014), *Ar deko u srpskoj arhitekturi*, doctoral dissertation, Faculty of Philosophy, Art History Department, Belgrade: 123–124, 188–189, 505, 584–587.

Кућа архитекте Милана Злоковића

Издавач: Завод за заштиту споменика културе града Београда

За издавача: Оливера Вучковић, Директора

Аутор: Хајна Туцић

Лектура: Е-Quill

Превод: Jezikalac

Графички дизајн: Лука Прокић

Фотографија: Снежана Неговановић, фотодокументација ЗЗСКСГБ

Тираж: 1000 примерака

Штампа: „Birograf comp“ d.o.o.

Београд, 2019.

Завод за заштиту споменика културе града Београда

Издање је омогућио Град Београд, Градска управа, Секретаријат за културу

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

728.37(497.11)(036)

ТУЦИЋ, Хајна, 1973-

Кућа архитекте Милана Злоковића = The House of Milan Zloković, an Architect / [аутор Хајна Туцић ; превод Преводилачки студио "Језикалац"; фотографија Снежана Неговановић]. - Београд : Завод за заштиту споменика културе града Београда = Belgrade : Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade, 2019 (Београд : Birograf comp). - 10 стр. : илустр. ; 20 cm

Кор. насл. - Упоредо срп. текст и енгл. превод. - Податак о ауторки преузет из колофона. - Штампано двостручно. - Тираж 1.000. - Библиографија: стр. 6.

ISBN 978-86-89779-77-6

1. Туцић, Хајна, 1973 - превод Преводилачки студио "Језикалац"
а) Београд – Кућа архитекте Милана Злоковића – Водичи

COBISS-SR-ID 278808076